

Latviešu un japāņu audzināšanas tradīcijas – personības veidošanās pamats *Latvian and Japanese Educational Traditions – the Basis of Personality Formation*

Darja Grehova

Audzināšana – tā ir neatņemama katras ģimenes, skolas, mūsu sabiedrības dzīves daļa. Ikvienas tautas pedagoģijas un audzināšanas tradīciju pētīšana ir vērtīga, jo gadu simtos krātā tautas gudrība, kas veido mūsu dzīves pamatu, ir aktuāla arī mūsdienās. Ir svarīgi, lai arī jaunā paaudze zinātu par savas tautas kultūru, tradīcijām un paražām, jo tās zināšanas, uzskati un vērtības, kas ir katras tautas kultūrā, tieši ietekmē personības uzskatus un vērtību sistēmu, kā arī audzināšanas tradīciju veidošanos turpmākajās paaudzēs. Šī pētījuma mērķis ir, analizējot audzināšanas tradīcijas latviešu un japāņu tautas kultūrā, salīdzinot un analizējot kopīgās un atšķirīgās latviešu un japāņu audzināšanas tradīciju iezīmes, atklāt latviešu tautas audzināšanas īpatnības, kā arī labāk iepazīt japāņu kultūru.

Atslēgvārdi: audzināšana, japāņu un latviešu tautas pedagoģija, tautas mutvārdu daiļrade, tradīcijas.

Ievads

Tautas pedagoģija vienmēr ir bijusi nozīmīga katras tautas garīgās kultūras sastāvdaļa. Tā veido cilvēku audzināšanas un sociālo pieredzi, ētikas un morāles pamatus. Tautas pedagoģijai ir raksturīgas cilvēku, noteiktas etniskās grupas izveidotās un nostabilizētās tradīcijas, uzskati, vērtības, rituāli, nodarbes, kur kultūras vērtības tiek pārmantotas ar audzināšanu no paaudzes paaudzē.¹ Audzināšanas pieredze tiek nodota tālāk ar tautas folkloru un tradīcijām.^{2,3}

Audzināšanas process nepārtraukti notiek gan ģimenē, gan skolā, gan arī apkārtējā vidē un sabiedrībā kopumā. Audzināšana nevar būt nošķirta no mācībām. Gan audzināšanas, gan mācību process ir vērsts uz to, lai veicinātu harmoniskas, vispusīgi attīstītas, patstāvīgas un atbildīgas personības veidošanos⁴ Kad cilvēks piedzimst, viņam vēl nav izveidojusies attieksme pret vērtībām un uzskati par lietām, dzīvi, uzvedību, normām, notikumiem un parādībām. Tāpēc ir ļoti svarīgi jau agrā

¹ J. Rudzītis, *Latviešu tautas pedagoģija*, Rīga, RaKa, 2006.

² Ibid.

³ A. Krūze, I. Ķestere, 'Pedagoģiskās vērtības latviešu tautas folklorā', *Pedagoģijas vēsture. 15. jautājumi. Zinātnisko rakstu krājums*, Rīga, RaKa, 2010, 64.–77. lpp.

⁴ A. Špona, *Audzināšanas process teorijā un praksē*, Rīga, RaKa, 2006.

bērņībā cilvēkam veidot audzināšanas pamatus, lai nākotnē viņš būtu gatavs dzīvei un nepieļautu kļūdas, un kļūtu par labi audzinātu un harmoniski attīstītu personību.

Bērņa ceļš uz pasaules izzināšanu sākas ģimenē. Tuvo cilvēku paraugs ir pats ietekmīgākais audzināšanas līdzeklis. Vēl viens tikpat dabisks audzināšanas līdzeklis, kas ir katra cilvēka ikdienas dzīvē, ir folklorā. Tā ir viens no tautas pedagoģijas avotiem un nozīmīgākajiem bērnu audzināšanas un izglītošanas līdzekļiem.⁵

Bērnu audzina apkārtnē, un viņš savukārt, šai apkārtņē iekļaujoties, kļūst par apkārtējās vides daļu. Vecāki un pieaugušie, kas ir bērnam apkārt, iesaista bērnu dažādās aktivitātēs, pasākumos, sabiedriskos darbos. Viņi visi kopā strādā, svin svētkus, dzied, dejo, min mīklas, spēlējas un iet rotaļās.⁶ Dziesmas, dainas, sakāmvārdi, parunas, mīklas un pārējie folkloras sacerējumi, kā arī citi tautas pedagoģijas avoti, ko cilvēki izmanto savā ikdienā, netieši ietekmē bērnu, viņa pasaules uztveri un uzskatus. No tautas pedagoģijas un tās avotiem bērns mācās atšķirt labu no ļauna.

Jau agrā bērņībā bērns mācās un tiek audzināts no kādreiz izveidotajam paražam, uzskatiem un darbībām, kas ģimenē vai sabiedrībā tiek pārmantotas un izmantotas atbilstoši noteiktam laikmeta kontekstam. Viss, ko cilvēks savā dzīvē dara, ir balstīts uz iepriekšējās pieredzes nodošanu, proti, uz tradīcijām. Tāpat kā audzināšana ir neatņemama katras ģimenes, skolas, mūsu sabiedrības daļa, līdzīgi arī tradīcijas ir neatņemama audzināšanas daļa. Tāpēc katras tautas audzināšanas tradīciju un tautas pedagoģijas pētīšana ir vērtīga un ir nozīmīgi sniegt vairāk informācijas par to, kā arī veicināt zināšanas un rosināt interesi.

Mūsdienās notiek straujš pasaules attīstības process ciešā mijiedarbībā starp dažādām valstīm, globalizācija kļūst par indivīda ikdienu. Tas noved pie kultūras, sociālo, politisko un ekonomisko sistēmu integrācijas pāri etniskajām un ģeogrāfiskajām robežām. Pasaulē palielinās interese par citām kultūrām, līdz ar to notiek ideju, uzskatu, tradīciju iepazīšana. Eiropas valstīs nostiprinās attiecības un sadarbība ar Āzijas valstīm, t. sk. ar Japānu. Japāna ir to valstu skaitā, par kurām cilvēki interesējas un kuru valodu izvēlas mācīties. Tāpēc īpaši interesanti ir salīdzināt tik atšķirīgo latviešu un japāņu tautas audzināšanas tradīcijas. Šī pētījuma **mērķis** ir, analizējot audzināšanas tradīcijas latviešu un japāņu tautas kultūrā, salīdzinot un analizējot kopīgās un atšķirīgās latviešu un japāņu audzināšanas tradīciju iezīmes, atklāt latviešu tautas audzināšanas īpatnības, kā arī labāk iepazīt japāņu kultūru.

Tautas pedagoģijas būtība

Tautas pedagoģija ir ikvienas tautas kultūras būtiska sastāvdaļa. Tā tiek raksturota kā praksē uzkrāta, ar tautas folkloru un tradīcijām no paaudzes paaudzē nodota audzināšanas pieredze.^{7, 8} Katra sabiedrība izjūt vajadzību nodot tālāk savu uzkrāto garīgo, saimniecisko pieredzi, ar to saprotot audzināšanu.

⁵ A. Krūze, I. Ķestere, 'Pedagoģiskās vērtības latviešu tautas folklorā', *Pedagoģijas vēsture. 15 jautājumi. Zinātnisko rakstu krājums*, Rīga, RaKa, 2010, 64.–77. lpp.

⁶ Ibid., 64.–77. lpp.

⁷ J. Rudzītis, *Latviešu tautas pedagoģija*, Rīga, RaKa, 2006, 12. lpp.

⁸ A. Krūze, I. Ķestere, 'Pedagoģiskās vērtības latviešu tautas folklorā', *Pedagoģijas vēsture. 15 jautājumi. Zinātnisko rakstu krājums*, Rīga, RaKa, 2010, 64.–77. lpp.

Latviešu tradīciju un godu pētniece Diāna Karaša raksta, ka “godi un tradīcijas ir tautas kultūras sastāvdaļa, kas nodrošina tai nepazušanu citās tautās, jo dzīvotspējīgas ir tikai tās tautas, kas ciena un godā savu senču tikumus un paražas, viņu dzīvesgudrību un atziņas”⁹. Šo ideju apstiprina pedagoģijas doktors Jānis Rudzītis, sakot: ja cilvēki noliegs un zaudēs savu vēsturi, kultūru un valodu, tad pati tauta pazudīs.¹⁰

Jāpiekrīt uzskatam, ka jākopj savas tradīcijas un jārūpējas par tām un savu tautu, jo citādāk mūsu sabiedrība un tauta neatgriezīsies sāks mainīties un zaudēs savas īpatnības. Uz to norāda arī pedagoģe Anta Rudzīte, atzīstot, ka mūsdienās nepieciešams atjaunot pārrautās kultūras tradīcijas, atgriezties pie zaudētajām vērtībām un šādā veidā ne tikai glābt tautu, bet arī to atveseļot, tas ļaus izvairīties no svešām ietekmēm, atgriezties pie savām saknēm un nedzīvot tikai šodienai.¹¹

Jau no pašas bērnības bērniem jārāda un jā māca tautas mutvārdu daiļrade, paražas, bērnu spēles un rotaļas tā, lai bērnam nodarbošanās ar tradicionālo kultūru būtu interesanta un patīkama.¹²

Tautas pedagoģijā nav konkrēti formulēti audzināšanas likumi, zinātniskie termini, definīcijas, bet zināšanas nav sistematizētas. Tā ir dažādu cilvēku kolektīvas daiļrades bagātība un tautas gudrība, kas krājas cauri gadu simtiem. Tautas gudrība un audzināšanas pieredze ir radusies bērnu attīstības, attiecību ar citiem bērniem, kā arī bērnu un pieaugušo attiecību novērojumu rezultātā. Un tie bieži tiek formulēti kā īsi izteicieni, baušļi, pamācoši novēlējumi.

Katrai tautai ir izkopts savs morālais dzīvesveids, sava garīgā kultūra. Cilvēkiem vienmēr ir bijis daudz dažādu paražu un tradīciju, kas uzlabo viņu dzīvi. Tas viss izpaužas gan attieksmē pret dabu, gan zemkopības darba poēzijā, tautas mutvārdu daiļradē, gan apbrīnojamā tautas amatniecībā, apģērbu skaistumā, gan arī labā toņa un pieklājības noteikumu ierāžās.^{13, 14} Darbā “Gadskārtu grāmata” folkloras un tautas tradīciju pētnieki norāda, ka “vienu un to pašu cilvēcisko pieredzi gan ikdienišķās, gan neikdienišķās situācijās tradicionālajā kultūrā var izteikt dažādi: dainās, pasakās, ātrunās, sakāmvārdos u. c.”¹⁵.

Bērnu uzmanību šai pieredzei piesaista arī spēles, rotaļas un dažādi vispārējo attīstību veicinoši uzdevumi, parauga demonstrēšana, īpašie notikumi, piemēram, gadskārtu svētku svinēšana.¹⁶

⁹ D. Karaša, *Latviešu sadzīves tradīcijas un godi*, Rīga, Jumava, 2010, 3. lpp.

¹⁰ J. Rudzītis, *Latviešu tautas pedagoģija*, Rīga, RaKa, 2006, 8.–14. lpp.

¹¹ A. Rudzīte, *Latviešu tautas dzīvesziņa. Tikumi. Vērtības*, Rīga, Zvaigzne, 1993.

¹² M. Mellēna, V. Muktupāvels, E. Spīčs, I. Irbe, *Gadskārtu grāmata*, Rīga, Madris, 2004, 10. lpp.

¹³ В. С. Кукушин, *Этнопеддагогика*, Москва, Московский психолого-социальный институт, Воронеж, НПО «МОДЭК», 2002, с. 304.

¹⁴ В. С. Кукушин, Л. Д. Столяренко, *Этнопеддагогика и этнопсихология*, Ростов-на-Дону, Феникс, 2000, с. 448.

¹⁵ M. Mellēna, V. Muktupāvels, E. Spīčs, I. Irbe, *Gadskārtu grāmata*, Rīga, Madris, 2004, 11. lpp.

¹⁶ Ibid.

Tautas daiļrades izpēte ir ļoti svarīga, lai noskaidrotu katras tautas ieguldījumu pasaules kultūrā. Pētot tautas daiļradi un nododot savas zināšanas par to jaunākajai paaudzei, pedagogs palīdz to atjaunot un attīstīt tālāk. Tautas tradīciju pētīšanas uzdevums ir izsekot, kā tās tika izveidotas, kāpēc tiek saglabātas līdz mūsu dienām, kādi ir priekšnosacījumi un kādas ir vajadzības šo tradīciju saglabāšanai un dabiskai pārstrādāšanai.

Tradicionālais pedagoģiskais process ģimenē noris atbilstoši vecāku saprašanai un intuīcijai, ievērojot reālās dzīves vajadzības un sabiedrībā atzītās vērtības un normas.¹⁷ Šis process lielākoties atklājas folklorā, kuru pedagoģe A. Rudzīte dēvē par tautas dzīves gudrības avotu, bet galvenokārt tautsdziesmās un sakāmvārdos.^{18, 19}

J. Rudzītis, norāda, ka “folklorā ir saglabājusi mūsu senčiem raksturīgas pamācības un padomus, kas vecākiem noderējuši dažādās dzīves situācijās”²⁰. Folkloras sacerējumos tiek atveidots morāli estētiskais ideāls, kurā tauta ir ietvērusi uzskatus par to, kādai vajadzētu būt dzīvei un cilvēkiem. Šajā ideālā ir ietverti tautas priekšstati par labo un skaisto.²¹

Pēc Krišjāņa Barona domām, visas zināšanas, vērtības un uzskati, kas rodami folkloras sacerējumos, t. sk. arī tautsdziesmās, vienmēr ir un būs aktuāli, jo tie ir katras kultūras un tautas pamats. Šo uzskatu latviešu folklorists, rakstnieks un publicists ir aprakstījis grāmatas “Latvju dainas” ievadā, raksturojot tautsdziesmu būtību, ka, “izlobot mūsu tautsdziesmu īsto veselīgo kodolu, mums atklājas viņas cilvēka gara labākie ideālie centieni, cilvēka sirds un dvēseles daiļākās, tikumīgākās, dziļākās jūtas, kas nekad nenovecojas”²².

Tautas pedagoģijā vienmēr tiek slavēta satiecība ģimenē un saskarsmē ar citiem cilvēkiem, vecāku rūpes par bērniem un bērnu atbalsts vecākiem. Tautas pedagoģijas pētnieki J. Rudzītis un Vadims Kukušins (*Вадим Кукушин*) savos darbos raksta, ka pretmīlestība, kas rodas bērnos, saņemot mīlestību no vecākiem, ir brīnumains spēks, kas nosaka paklausību, savstarpēju saprašanos.^{23, 24}

Tiek uzskatīts, ka cilvēks aug un veidojas kā pasaules daļa, izzinot tautas senākos priekšstatus un izjūtot citu cilvēku, apkārtējas vides, dabas audziņošo un izglītojošo ietekmi.

Tātad tautas pedagoģija ir audzināšanas pieredzes un pedagoģisko zināšanu kopums, kas saglabāts tautas mutvārdu daiļradē, paražās, bērnu spēlēs un rotaļās. Šī katras tautas pedagoģiskā kultūra, kura tika izstrādāta cilvēces tūkstošgadu pieredzē, pastāv tautā līdz mūsdienām. Audzināšanas pieredze un tradīcijas galvenokārt

¹⁷ J. Rudzītis, *Latviešu tautas pedagoģija*, Rīga, RaKa, 2006, 55. lpp.

¹⁸ Ibid.

¹⁹ A. Rudzīte, *Latviešu tautas dzīvesziņa. Tikumi. Vērtības*, Rīga, Zvaigzne, 1993, 410. lpp.

²⁰ J. Rudzītis, *Latviešu tautas pedagoģija*, Rīga, RaKa, 2006, 99. lpp.

²¹ Ibid.

²² K. Barons, ‘Ievads’, *Latvju dainas, 1. sēj.*, Jelgava, Pēterburga, 1894.

²³ J. Rudzītis, *Latviešu tautas pedagoģija*, Rīga, RaKa, 2006, 158. lpp.

²⁴ В. С. Кукушин, Л. Д. Столяренко, *Этнопедagogика и этнопсихология*, Ростов-на-Дону, Феникс, 2000, с. 448.

ir saskatāmas vienā no tautas pedagoģijas avotiem – folklorā, tāpēc svarīgi ir noskaidrot, kas ir folklorā.

Mutvārdu daiļrade – tautas gudrību glabātāja

Ģimene vienmēr ir bijusi ļoti svarīga bērna ceļā uz pasaules izzināšanu. Ģimenes, pieaugušo, brāļu un māsu paraugs ir visietekmīgākais audzināšanas līdzeklis. “Tikpat neuzkrītošs un dabisks audzināšanas līdzeklis, kas caurvij ikdienas dzīvi, ir folklorā,” – tā secina profesores Aīda Krūze un Iveta Ķestere.²⁵

Folklorā ir viens no tautas pedagoģijas avotiem un viens no nozīmīgākajiem bērnu audzināšanas un izglītošanas līdzekļiem. Ir vēl tādi svarīgi audzināšanas līdzekļi kā spēles un rotaļas, kas attīsta fizisko veiklību, māca darbam un savstarpējām attiecībām, simboli un rituāli, piemēram, kristības, kas rada kopīgu pārdzīvojumu, veido piederības izjūtu, pozitīvie un negatīvie tēli, ar kuriem bērns pārņem pozitīvas un negatīvas uzvedības modeļus ar nepārprotamu morāli.

Ļoti svarīga vieta tautas pedagoģijā ir vārdam. Līdz ar cilvēka valodas un praktiskās darbības attīstību sāka veidoties un attīstīties dažādi folkloras veidi un žanri. Tajā tiek saskatīti, apkopoti un vispārināti nozīmīgāki vērojumi cilvēku dzīvē. Folklorā ļauj izprast sabiedrības, apkārtējās vides un visas pasaules norišu likumsakarības, kas ietekmē katra cilvēka un konkrētas grupas pastāvēšanu un pastāvīgo attīstību. Tā nodod cilvēkiem tautas tikumisko pieredzi, vērtīborientāciju, padomus ikvienā dzīves situācijā.

Folklorista Ojāra Ambaiņa darbā “Latviešu folkloristikas vēsture” tiek nodalīti šādi folkloras žanri:

- poētiskā folklorā, proti, tautasdziesmas;
- vēstītāja folklorā – pasakas, teikas, nostāsti, anekdotes;
- īsformu folklorā jeb brahioloģismi – mīklas, parunas, sakāmvārdi.²⁶

Pedagoģiskajā tautas gudrībā tiek novērots pietiekami plašs folkloras audzināšanas līdzekļu spektrs. Kā norāda zinātnieks Kukušins, sakāmvārdos dominē sociāli estētiskā audzināšana, mīklās – intelektuālā, dziesmās – estētiskā un patriotiskā audzināšana un pasakās – dažādi audzināšanas veidi.²⁷

Arī folkloras pētnieks J. A. Jansons min, ka bērnus audzināja ar dziesmām estētiskajā, pa daļai ētiskajā virzienā, ar pasakām un sakāmvārdiem – ētiskajā un ar mīklām intelektuālajā virzienā.²⁸

²⁵ A. Krūze, I. Ķestere, ‘Pedagoģiskās vērtības latviešu tautas folklorā’, *Pedagoģijas vēsture. 15 jautājumi. Zinātnisko rakstu krājums*, Rīga, RaKa, 2010, 71. lpp.

²⁶ O. Ambainis, *Latviešu folkloristikas vēsture: pamatvirzieni un fakti*, Rīga, Zinātne, 1989.

²⁷ B. С. Кукушин, Л. Д. Столяренко, *Этнопедагогика и этнопсихология*, Ростов-на-Дону, Феникс, 2000, с. 6.

²⁸ J. A. Jansons, ‘Literatūras zinātne’, *Latviešu literatūras vēsture, I. sēj.*, Rīga, Literatūra, 1935, 41. lpp.

Tautas daiļrade ir pieejama un saprotama visiem, tā nav uzspiesta, aug kopā ar tautas kultūru, un tās idejas cilvēks saņem ar mātes dziesmām, pasakām, gudriem sakāmvārdiem, parunām.

Viens no svarīgākajiem audzināšanas līdzekļiem ir pasakas. Latviešu pedagogs, dzejnieks, literatūrkritiķis un literatūrvēsturnieks Teodors Zeiferts pasakas definē kā “visus tautas stāstījumus visplašākā un visraksturīgākā daļā”²⁹. Pasakās tiek izvērstas cilvēku savstarpējās attiecības, tiek parādīts, kas ir labs un slikts un no kā vajadzētu vairīties. To vienkāršība, vaļširdība un patiesīgums atbilst bērnu īpašībām, kas viņam piemīt kopš dzimšanas un ļauj vieglāk izprast to būtību. Radot pasakas, cilvēki centās atspoguļot savas labākās iezīmes, ideālus, vērtības, principus un nodot tos jaunākajām paaudzēm: čaklums, kolektīvisms, pieticība, devīgums, patiesīgums, cilvēkmīlestība u. c. tiek apdzējoti pasakās, bet pretējās īpašības tiek izsmietas.

Tikpat unikālas ir tautasdziesmas jeb dainas, kas tāpat kā pasakas veicina tikumisko audzināšanu. Tautasdziesmu definīcija ir šāda: “Mutvārdu daiļdarbi, mutvārdu dzeja, kas cilvēka dzīvesdarbību, viņa iekšējo pasauli atklāj nevis jēdzienos, bet mākslas tēlos. Mākslas tēls ir vispārinājums – domas un emociju vienība ..”³⁰ Tās mūs uzrunā simbolu valodā. No visiem mūsu folkloras materiāliem par galvenajām pedagoģisko vērtību glabātājām latviešu tautas pedagoģijas pētnieks Jānis Rudzītis ir nosaucis tautasdziesmas.³¹

Rakstā “Latviešu tautas dziesmas tautas skolā” Auseklis izklāsta, ka “tautasdziesmas ir labs avots, lai bērniem mācītu pazīt vectēvu filozofiju, domu par nemirstību un reliģijas ideālu”³². Līdzīgi uzskata arī A. Rudzīte, rakstot, ka “dziedājumos izpaužas tautas pasaules uztvere un dzīves filozofija”³³.

Par tautasdziesmu nemirstību un īpašo audzinošo vērtību liecina arī fakts, ka K. Barona izveidotais Dainu skapis ar 217 996 dainu lapiņām 2001. gadā ierakstīts UNESCO programmas “Pasaules atmiņa” starptautiskajā reģistrā. Īpaši tika izcelts Dainu skapja unikālais saturs un tā saikne ar vēl joprojām dzīvajām nemateriālā kultūras mantojuma tradīcijām Latvijā. Savukārt 2006. gadā tika izveidota Dainu skapja virtuālā versija www.dainuskapis.lv, padarot šo mantojumu apskatāmu un izmantojamu visā pasaulē.³⁴

Tautasdziesmu nozīme cilvēka garīgajā un estētiskajā audzināšanā un izglītošanā bijusi aktuāla visos laikos. Ar dziesmām bērni iepazīna alfabētu, skaitļus, nedēļas dienas, baušļus u. tml. Tautasdziesmas ir ņemtas no katras tautas ikdienas dzīves. Tajās uztverta un attēlota uzskatāmā, novērojamā apkārtnē, aizritošās dzīves

²⁹ T. Zeiferts, *Latviešu rakstniecības vesture*, Rīga, Zvaigzne, 1993, 107. lpp.

³⁰ J. Rudzītis, *Latviešu tautas pedagoģija*, Rīga, RaKa, 2006, 18. lpp.

³¹ *Ibid.*

³² Auseklis, ‘Latviešu tautas dziesmas tautas skolā’, *Auseklis. Izlase*, Rīga, Latvijas Valsts izdevniecība, 1955.

³³ A. Rudzīte, *Latviešu tautas dzīvesziņa. Tikumi. Vērtības*, Rīga, Zvaigzne, 1993, 3. lpp.

³⁴ *Dainu skapis*. Pieejams: <http://www.unesco.lv/lv/zinasanu-sabiedriba/pasaules-atmina/dainu-skapis/dainu-skapis-1/> (atsauce 20.05.2016.).

momenti. Tautasdziesmās, atšķirībā no pasakām, centrā ir ikdienas dzīve, nevis sacerējumi un fantāzijas.³⁵

Var piekrist arī tam, ka dziesmas pavada katru cilvēku visā viņa dzīvē. Tās tiek piemērotas katrai dzīves situācijai, darbībai un sniedz pirmās mācības par tikumiem arī mūsdienās. Protams, dažreiz bērni iemācās dziesmas, bet īsto nozīmi saprot vēlāk. Folklorists Ģ. Austrums ir norādījis, ka sākumā tās modina un attīsta bērna prātu un jūtas, rosina viņa ziņkārību par visu un piemīlīgā veidā sniedz viņam skaidrojumu.³⁶

Tikumiski audzinātas personības veidošanā svarīga nozīme ir sakāmvārdiem. T. Zeiferts definē sakāmvārdus kā “īsus, precīzus izteicienus, kas ietver sevī kādu dzīves novērojumu vai gudrību un norāda, ka aiz tiešās vārdu nozīmes ir meklējama kāda cita”³⁷. Sakāmvārdos domas ir izteiktas lakoniskākā formā. Zinātnieks O. Ambainis norāda, ka “sakāmvārdi pētīti kā tautas ētisko, estētisko un filozofisko atziņu glabātājas”³⁸.

Tika secināts, ka sakāmvārdi koncentrētā veidā atspoguļo tautas gudrību un apmierina dažādas cilvēku vajadzības: izglītojošās, ētiskās, estētiskās, ražošanas u. c. Sakāmvārdi parāda cilvēka ideālu. Viņam jābūt čaklam, drosmīgam, godīgam un tādām, kas mīl savu dzimteni.

Nākamais audzināšanas līdzeklis ir paraugs jeb pozitīvie un negatīvie tēli, no kuriem bērns pārņem uzvedības modeļus. Tautas gudrība vēsta: “Ko dari pats, to darīs bērni.” Bērni uzmanīgi skatās apkārtņē un cenšas atdarināt visu, ko dara pieaugušie, “pakāpeniski iekļaujoties viņu ikdienas gaitās un pārņemot viņiem raksturīgas īpašības”³⁹. J. Rudzītis uzskata, ka paraugam ir svarīga nozīme audzināšanā. Bērnu ietekmē ne tikai vecāku apzinātas pedagoģiskās darbības, bet arī ģimenes dzīvesveids, tajā valdošās savstarpējās attiecības: “Laba parauga ietekmē veidojas darba prasmes, rakstura īpašības, vēlamās morāles normas – tas viss, kas dēvēts par tikumu.”⁴⁰

Darba iemaņas un tā pieredze, ko bērns iegūst no pieaugušajiem, pāriet no paaudzes uz paaudzi un tādā veidā kļūst par tradīciju. Ar savu paraugu vecāks cilvēks veido bērniem pareizu attieksmi pret viņu pašu, darbu un visu pasauli.

Mīklas ir līdzeklis, kas ietekmē intelektuālo audzināšanu, jo rosina attapību un atjautību. Tās ir “neminēta priekšmeta līdzībā ietverts apraksts”⁴¹. Dziesmās izsaka jūtas, pasakas nodarbina fantāziju, bet mīklas ierosina prāta darbību, vingrina attapību, tādā veidā cilvēkam kļūstot gudrākam un intelektuāli attīstītākam.

Ģimenes ļoti bieži aizmirst kopt savas tautas tradīcijas vai neatrod tam laiku, un tiek aizmirsta arī tautas daiļrade. Tāpēc, “lai tradicionālajā kultūrā radusies

³⁵ T. Zeiferts, *Latviešu rakstniecības vesture*, Rīga, Zvaigzne, 1993, 506. lpp..

³⁶ Ģ. Austrums, *Tautas senās godu un audzināšanas tradīcijas*, Rīga, Zinātne, 1993.

³⁷ *Ibid.*, 138. lpp.

³⁸ O. Ambainis, *Latviešu folkloristikas vēsture: pamatvirzieni un fakti*, Rīga, Zinātne, 1989, 116. lpp.

³⁹ J. Rudzītis, *Latviešu tautas pedagoģija*, Rīga, RaKa, 2006, 82. lpp.

⁴⁰ *Ibid.*

⁴¹ T. Zeiferts, *Latviešu rakstniecības vesture*, Rīga, Zvaigzne, 1993, 122. lpp.

cilvēciskā pieredze kļūtu par mūsdienu cilvēka pieredzes sastāvdaļu, nepieciešams nonākt dialogā ar folkloras mantojumu, nepieciešams iepazīt un saprast tā tekstus⁴².

Folkloras mantojuma aktualizēšana un izmantošana var palīdzēt mūsdienu cilvēkam risināt viņa daudzveidīgās problēmas, un tā ir vajadzīga arī jaunākajām paaudzēm viņu pašattīstības procesā⁴³, jo tā pieredze un tās tradīcijas, kas atrodamas folklorā, ir pārbaudītas ar gadiem.⁴⁴

Attīstoties cilvēka valodai un praktiskai darbībai, attīstījās arī folklorā. Cilvēki mēģināja saskatīt, apkopot un vispārināt svarīgākos vērojumus viņu dzīvē, izprast apkārtējās vides, sabiedrības un vispār pasaules norišu likumsakarības.⁴⁵ Folklorā ir viena no vecākajām sabiedriskās apziņas formām.⁴⁶

Šim uzskatam var piekrist, tāpēc ka folklorā, tradīcijas, paražas tomēr netiek mainītas, tās ir mūsu vēsture un pamats visai mūsu dzīvei. Cilvēki joprojām izmanto mutvārdu daiļrades garīgo bagātību, lai izzinātu savu tautu, sevi, savu būtību un lai atrastu atbildes uz dažādiem jautājumiem. Kaut gan pasaule arī mainās un attīstās, tomēr problēmas tautā lielākoties paliek tādas pašas.

Tautas pedagoģija veicina personības attīstību, un tajā ir iekļauti garīgās, darba, fiziskās audzināšanas elementi, bet galvenokārt tautas audzināšanas tradīcijas ir orientētas uz tikumisko audzināšanu. Tāpēc ļoti svarīgi arī izpētīt, kas ir audzināšana un ko nozīmē audzināšanas tradīcijas.

Pedagogu uzskati par audzināšanas tradīcijām

Lai izzinātu tautu audzināšanas tradīcijas, svarīgi ir noskaidrot, kas ir audzināšana un kādi ir audzināšanas aspekti.

Audzināšana ir neatņemama cilvēku dzīves daļa. Uz to norāda profesore Ausma Špona, atzīstot, ka "audzināšana ir daudzpusīga mācību un ārpusklases, skolas, ģimenes un sabiedrības darbība, kas virzīta uz attieksmes veidošanu pret sevi un citiem cilvēkiem, sabiedrību un valsti, pret darbu, pret dabu, kas viss kopumā veido audzināšanas saturu un formas"⁴⁷.

Ļoti svarīgi sākt audzināšanas procesu jau agrā bērnībā, jo, kā raksta amerikāņu psihologs un tautas pedagoģijas pētnieks Džeroms Bruners, tieši šajā periodā bērns ir kā tukšs trauks, kuru jāpiepilda ar zināšanām, uzskatiem un attieksmēm. Zinātnieks arī domā, ka bērni ir nevainīgi un ka jābūt ļoti uzmanīgiem un rūpīgiem, lai bērns būtu pasargāts no bīstamām situācijām, draudiem un rupjas sabiedrības.⁴⁸

⁴² M. Mellēna, V. Muktupāvels, E. Spīčs, I. Irbe, *Gadskārtu grāmata*, Rīga, Madris, 2004, 9. lpp.

⁴³ *Ibid.*, 8. lpp.

⁴⁴ O. Auns, *Latviešu tautas dzīvesziņa. Gadskārta*, Rīga, Zvaigzne, 1993.

⁴⁵ O. Ambainis, *Latviešu folkloristikas vēsture: pamatvirzieni un fakti*, Rīga, Zinātne, 1989, 126. lpp.

⁴⁶ *Ibid.*

⁴⁷ A. Špona, *Audzināšanas process teorijā un praksē*, Rīga, RaKa, 2006, 14. lpp.

⁴⁸ J. Bruner, *The culture of education*, Cambridge, Massachusetts, Harvard Univ. Press, 1996.

Kā jau tika rakstīts, tautas pedagoģijā ļoti svarīga nozīme ir tikumiskai audzināšanai. Tikumiskā audzināšana ir audzināšanas virziens, kuras uzdevums ir mērķtiecīgi nodot tikumisko pieredzi un vērtības nākamajām paaudzēm, kā arī veidot sabiedrībai atbilstošas tikumiskās īpašības, morālo apziņu, tikumisko uzvedību.

V. Zelmenis savukārt norāda, ka “tikumiskā audzināšana ir jaunās paaudzes ievirze sabiedrisko attiecību sistēmā atbilstoši tās prasībām. Tā ir personības ārējās harmonijas veidošana ar sociālo vidi”⁴⁹. Pieaugušie un vispār sabiedrība gatavo bērnus videi, kas ir bērnam apkārt, lai viņš varētu pie tās pierast un rīkotos atkarīgi no konkrētās vides noteikumiem un pieņemtās kārtības.

Pēc Ausmas Šponas domām, galvenās audzināšanas daļas ir attieksmes, kas veidojas pret visu: sevi, citiem, sabiedrību, dabu, kultūru, darbu utt.⁵⁰ Veidojoties attieksmēm, veidojas arī personības īpašības, rakstura iezīmes un uzvedības pašregulācija. Kārlim Dēķenam šķita, ka svarīgi ir, lai bērns pareizi izturētos un darbotos sabiedrībā, lai paņemtu un tālāk arī saviem bērniem nodotu savas ģimenes tradīcijas, tikumus, noteikumus un uzvedības normas.⁵¹ Par galveno tikumiskās audzināšanas līdzekli K. Dēķens uzskatīja pieradināšanu: “Galvenais līdzeklis te pieradināšana, kurai pieslienasi citi līdzekļi un paņēmieni.”⁵² Jāpiekrīt šai domai, jo tiek uzskatīts, ka, tikai daudzas reizes atkārtojot un rādot pozitīvu paraugu, kā jārikojas vai kā nav jā dara, var bērnam iestāstīt un iemācīt pareizu rīcību. Protams, ir vajadzīga pacietība, tāpēc ka bērns ne vienmēr saprot, ko pieaugušie vēlas no viņa.

Dzejnieks un pedagogs Auseklis norāda, ka bērns tikumus un ierāžas, tautasdziesmas un pasakas tālāk dzīvē nes no ģimenes un tie ir pamati tautas izglītībai.⁵³ K. Dēķens arī uzsvēra, ka radināšana pie tikumiskas uzvedības notiek vispirms ģimenē, pēc tam skolā un sabiedrībā, bet galvenā nozīme audzināšanas procesā tomēr ir ģimenei: “Vispirmā sabiedrība, kurā bērns ieaug, ir ģimene. Tā ir arī visdabiskākā un vislabākā pirmās audzināšanas vieta.”^{54, 55} Arī profesore A. Špona norāda: “Bērnu attieksmes pret dzīvi veidojas jau ģimenē, pirmsskolas iestādēs.”⁵⁶ Te varētu piebilst, ka dažreiz mūsdienu ģimenēs tiek aizmirsts par audzināšanas nozīmīgumu. Nereti vecāki aizņemties dēļ atdod bērnus vecvecākiem vai kādās mācību iestādēs, mēģinot novirzīt no sevis atbildību par audzināšanu. Vecāki tāpat arī aizmirst par to, ka audzināšana notiek arī pati par sevi. Bērns, vienkārši dzīvojot savā ģimenē, mācās no tās ne tikai labo, bet arī sliktu. Nepareiza vecāku uzvedība ļoti ietekmē viņu bērnu uzvedību, jo bērns to atdarina. Vecāki savukārt pēc tam brīnās, kāpēc bērns slikti uzvedas, bet tas ir tāpēc, ka vecāki paši rādījuši tādu piemēru. Te arī vietā būs zinātnieka Kārļa Dēķena doma par minēto problēmu: “Ģimenes dzīve ar saviem iespaidiem un uzskatiem, savām ierosinātām jūtām un

⁴⁹ V. Zelmenis, *Pedagoģijas pamati*, Rīga, RaKa, 2000, 249. lpp.

⁵⁰ A. Špona, *Audzināšanas process teorijā un praksē*, Rīga, RaKa, 2006, 110. lpp.

⁵¹ K. Dēķens, *Rokas grāmata pedagoģijā*, Rīga, Kultūras Balss, 1919, 238. lpp.

⁵² *Ibid.*, 156. lpp.

⁵³ Auseklis, ‘Latviešu tautas dziesmas tautas skolā’, *Auseklis. Izlase*, Rīga, Latvijas Valsts izdevniecība, 1955, 388. lpp.

⁵⁴ K. Dēķens, *Rokas grāmata pedagoģijā*, Rīga, Kultūras Balss, 1919, 156. lpp.

⁵⁵ K. Dēķens, *Agrā bērnība*. Rīga, Kultūras Balss, 1921, 142. lpp.

⁵⁶ A. Špona, *Audzināšanas process teorijā un praksē*, Rīga, RaKa, 2006, 15. lpp.

saviem paradumiem ir drošs pamats visai turpmākai tikumiskai audzināšanai. Grūti vēlāk to izlabot, kas sagrēkots pirmajos bērnības gados. Tādēļ ģimenes dzīves nodrošināšana un nokārtošana uzskatāma par pirmo nepieciešamo soli, kas sperams nākamās paaudzes tikumiskās audzināšanas labā.”^{57, 58} Kā jau tika minēts, svarīga ir pašu vecāku uzvedība, rīcība un arī tas, ko vecāki runā, jo “līdz ar runu un valodu bērns uzņem savas ģimenes uzskatus un jēdzienus”⁵⁹.

K. Dēķens norāda, ka svarīga nozīme bērna attīstībā un bērnu pieradināšanā pie tikumiskās rīcības ir darbam, kuru bērns sākumā atdarina rotaļu veidā, bet pēc tam, pildot viņam uzticētos pienākumus, “Pati no sevis rodas paklausība, un pati no sevis pieaug patstāvība, bērna spēkiem attīstoties tik tālu, ka viņš spēj jau padarīt kādu darbu. Katram ģimenes loceklim ir savs darbs, un bērns cenšas arī pie darba tikt, papriekš citu darbus atdarinādams savās rotaļās un tad pašā darbā palīdzēdams”⁶⁰.

Voldemārs Zelmenis darba tikuma veidošanos un audzināšanu darbam un darbā nosauc par darbaudzināšanu. Zinātnieks arī norāda, ka “darbs vienlaikus ir audzināšanas mērķis un līdzeklis”⁶¹. Pedagoģiskais efekts paliek nepamanīts un atklājas tikai vēlāk – jauniešs izaudzis čakls vai slinks, atbildīgs vai vienaldzīgs, patstāvīgs speciālists vai viduvējs norādījumu izpildītājs.

Var piekrist zinātnieku izteiktajām atziņām par to, ka darbaudzināšana ir ļoti nozīmīga. Lai bērns nākotnē palīdzētu ģimenē, piemēram, māsaimniecībā, viņam jāļauj to darīt, kamēr viņš pats grib un mēģina to darīt. Bērns sāk atdarināt visas mātes darbības – slauka grīdu, gludina, mazgā traukus utt. Iespējams, ka sākumā bērnam neizdosies izdarīt darbu labi un mātei vajadzēs darīt to pašu atkārtoti, tomēr tas, ka viņam uztic kādu darbu un lūdz viņa palīdzību, kā arī tas, ka viņš ir mēģinājis un mācījies, ir ļoti svarīgi, jo bērns nebaidīsies no darba un zinās, ka viņa veikumu novērtē.

Katram pilnvērtīgam cilvēkam un visai sabiedrībai darbs ir neatņemama dzīves sastāvdaļa. Darbs nodrošina visu nepieciešamo, lai ikviens cilvēks varētu dzīvot pilnvērtīgu dzīvi. Darbā audzināšana, kas ir viens no aktuāliem audzināšanas uzdevumiem, ir cieši saistīta ar visiem pārējiem audzināšanas uzdevumiem – tādiem kā tikumiskā, intelektuālā, estētiskā, fiziskā, ekonomiskā, ekoloģiskā u. c. audzināšana.

Darbā audzināšanā ir iekļauti divi savstarpēji saistīti pedagoģiski uzdevumi:

- 1) jaunās paaudzes sagatavošana pilnvērtīgai darba dzīvei un
- 2) vispusīga personības attīstība darba procesā.⁶²

Darbā audzināšanas gaitā jaunie cilvēki tiek iepazīstināti ar darba procesu, fizisko vai garīgo slodzi, ar problēmām un pozitīviem momentiem, kas rodas darbā,

⁵⁷ K. Dēķens, *Rokas grāmata pedagoģijā*, Rīga, Kultūras Balss, 1919, 157. lpp.

⁵⁸ V. Ūšiņš, *K. Dēķena pedagoģiskie uzskati (kritisks apskats)*, Rīga, Zvaigzne, 1975.

⁵⁹ K. Dēķens, *Rokas grāmata pedagoģijā*, Rīga, Kultūras Balss, 1919, 156. lpp.

⁶⁰ *Ibid.*, 157. lpp.

⁶¹ V. Zelmenis, *Pedagoģijas pamati*, Rīga, RaKa, 2000, 228. lpp.

⁶² *Ibid.*, 228.–229. lpp.

kā arī viņi iegūst jaunas zināšanas, prasmes, iemaņas, attieksmes, kas maina viņu personību.

Attieksmi pret darbu A. Špona skaidro kā “darba mīlestību un prasmi strādāt gan praktisku, gan garīgu darbu”⁶³. Pārējo var paskaidrot šādi: cilvēks ne tikai dara kādu darbu, lai izdzīvotu, bet ar padarītu darbu arī iegūst pārliecību par sevi, ka viņš ir spējīgs kaut ko darīt un ka darbs ir vajadzīgs arī citiem, to vērtē.

Cilvēks no agras bērnības vēro visu, kas viņam ir apkārt, un gūst pieredzi ģimenē, skolā, sabiedrībā, dabā. Viņš mācās visu, kas ar viņu notiek, ar ko viņš saskaras. Profesors V. Zelmenis norāda, ka “cilvēka dzīves telpa un arī primārais skaistuma avots ir apkārtnes daba”⁶⁴. K. Dēķens savā laikā atzina: “Pamazām jaunā paaudze ieaug visās savas tautas paražās. Kā bērni paši no sevis iemācās runāt savas tautas valodu, tā viņi paši no sevis piesavinājās arī savas apkārtnes tikumus.”⁶⁵

Ģimenes un tautas tradīcijas netiek aizmirstas, tās tiek pārmantotas no paaudzes paaudzē. Jau no seniem laikiem cilvēku dzīvē liela nozīme tika piešķirta arī dabai. Tās svarīgumu uzsver Jānis Rudzītis: “Daba ir kā skaistuma avots, kā estētisko jūtu audzinātāja, skaistuma uztveres un pārdzīvojuma veidotāja.”⁶⁶ Viņš arī norāda, ka vispilnīgāk daba parādās radošā darbā, piemēram, tautasdziesmās.

V. Zelmenis secina, ka “jaunā paaudze jāievada skaistuma pasaulē, ko veido apkārtējā īstenība (daba, darbs, cilvēku attiecības un dažādas mākslas nozares). Tas ir estētiskās audzināšanas uzdevums. Tai jāizkopj estētiskās vajadzības un intereses, jāveido gaume, jāattīsta jaunrades spējas”⁶⁷.

A. Špona arī uzskata, ka “dabā bērnībā var mācīties skaistumu, kārtību, darbīgumu, mērķtiecību un atrast cēloņus un sekas dažādām dabas parādībām. Daba ir cilvēka mācīšanās avots. Jo bērnībā ir lielāka saskare ar dabu, jo lielāku emocionālu ietekmi tā atstāj uz bērna prātu un jūtām”⁶⁸. Tāpēc “vecākiem un audzinātājiem, kas mīl un pazīst dabu, ir viegli audzināt bērniem, jauniešiem attieksmi pret dabu”⁶⁹. Dabā strādājot, piemēram, dārzā palīdzot stādīt kādus augus, bērns iemācās fizisko darbu, čaklumu, mīlestību pret dabu un mācās rūpēties un cienīt izdarītu darbu. Tādā veidā notiek estētiskā audzināšana, kuras “mērķis ir ievirzīt jauno paaudzi skaistuma uztverē, izjūtā un izpratnē (skaistuma pasaulē)”⁷⁰.

Daba vienmēr ir bijusi ļoti svarīga visiem cilvēkiem, jo tā baro un dod pasaulei labumus, kas palīdz izdzīvot. Tāpēc nozīmīgi ir ne tikai vērot dabas skaistumu, bet arī saudzēt un rūpēties par to. Tātad veicināt ekoloģisko audzināšanu, kas ir “jaunās paaudzes pozīcijas veidošana pret apkārtējo dabas vidi. Un galvenie ekoloģiskās

⁶³ A. Špona, *Audzināšanas process teorijā un praksē*, Rīga, RaKa, 2006, 115. lpp.

⁶⁴ V. Zelmenis, *Pedagoģijas pamati*, 264. lpp.

⁶⁵ K. Dēķens, *Rokas grāmata pedagoģijā*, Rīga, Kultūras Balss, 1919, 158. lpp.

⁶⁶ J. Rudzītis, *Latviešu tautas pedagoģija*, Rīga, RaKa, 2006, 130. lpp.

⁶⁷ V. Zelmenis, *Pedagoģijas pamati*, Rīga, RaKa, 2000, 17. lpp.

⁶⁸ A. Špona, *Audzināšanas process teorijā un praksē*, Rīga, RaKa, 2006, 118. lpp.

⁶⁹ *Ibid.*, 117. lpp.

⁷⁰ V. Zelmenis, *Pedagoģijas pamati*, Rīga, RaKa, 2000, 263. lpp.

audzināšanas uzdevumi ir – saglabāt visas zemeslodes dabas vidi visām turpmākajām cilvēces paaudzēm⁷¹. Dzīvās dabas saudzēšana liecina par tautu senajiem tikumiem.

Zinātnieks V. Zelmenis īpašu vietu audzināšanā ierādījis intelektuālajai audzināšanai, kas ir “attieksmju un pozīcijas veidošana pret zināšanām, izziņas darbību un prāta (intelektu) attīstību⁷²”.

Intelektuālā audzināšana sākas ar bērna rotaļām. Bērns iepazīst apkārtējo pasauli, bet pieaugušo paskaidrojumi, padomi un pamācības papildina īstenības izziņu un attieksmes veidošanos pret to. Zinātnieks Zelmenis norāda, ka intelektuālās audzināšanas forma tautas pagātnē, kad latviešu bērniem skolas vēl nebija pieejamas, bija tautasdziesmas, sakāmvārdi u. c. folkloras veidi.⁷³

Tomēr sākotnējais intelektuālās audzināšanas uzdevums ir “nodrošināt bērna prāta vispusīgu attīstību, lai uz šā pamata vēlāk varētu apgūt pietiekami plašu un dziļu vispārīgo izglītību, kā arī izveidot savu pasaules uzskatu. Intelektuālajai audzināšanai jāsekmē arī cilvēka garīgo vajadzību, interešu un spēju vispusīga attīstība⁷⁴”.

Tātad bērns jau no agras bērnības mācās un tiek audzināts no kādreiz izveidotām paražām, uzskatiem un darbībām, kas ģimenē vai sabiedrībā visu laiku tiek izmantotas. Viss, ko cilvēks savā dzīvē dara, ir balstīts uz iepriekšējās pieredzes nodošanu, proti, uz tradīcijām. Katrai tautai ir savas tradīcijas, kas nemainās jau gadu simtiem. Par tām ir jā rūpējas, un tās ir jā saudzē. Tāpat kā audzināšana ir neatņemama katras ģimenes, skolas, mūsu sabiedrības daļa, tā arī tradīcijas ir neatņemama audzināšanas daļa. Tādēļ pētījumā ir vērtīgi noskaidrot jēdziena “tradīcija” būtību.

Jēdziena “tradīcija” skaidrojums vairākos Latvijas un ārzemju avotos, t. sk. arī Japānas, ir gandrīz identisks, atšķiras tikai dažas nianšes. Galvenie jēdziena “tradīcija” atslēgvārdi ir “nodošanas process”, “paaudzes”, “konkrēta cilvēku grupa”, “uzskatu, darbību, rīcību, paražu kopums”.^{75, 76}

No dažādo definīciju variantiem visvairāk var piekrist tam, ka tradīcija ir vēsturiski izveidojusies ideju, uzskatu, vērtību, likumu un zināšanu kopums, kas tiek nodots no paaudzes paaudzē, un tā ir katras tautas, valsts, cilvēku grupas mantojums. Tiek uzskatīts, ka pret tradīcijām jāizturas ar cieņu, godu un saudzību, lai nākamās paaudzes varētu pārmantot tautas gudrības un uzskatus, kas ir pārbaudīti praksē nemainītā veidā.

Tātad, aplūkojot audzināšanas un tradīcijas jēdzienu, var secināt, ka audzināšanas tradīcijas ir mācību darbību, attieksmju, tautas, ģimenes vērtību un uzskatu, sabiedrības normu un noteikumu kopums, kas ir nodots no paaudzes paaudzē.

⁷¹ V. Zelmenis, *Pedagoģijas pamati*, Rīga, RaKa, 2000, 242. lpp.

⁷² *Ibid.*, 210. lpp.

⁷³ *Ibid.*, 292. lpp.

⁷⁴ V. Zelmenis, *Īss pedagoģijas kurss*, Rīga, Zvaigzne, 1991, 16. lpp.

⁷⁵ 広辞苑. 第六版, 東京部, 岩波書店, 2008. [*Kōjiten. 6. izd.*, Tokija, Ivanamišōten, 2008.]

⁷⁶ 明鏡国語辞典 第二版, 東京部, 大修館書店, 2010. [*Meikjōkokugōjiten. 2. izd.*, Tokija, Taišjūkansōten, 2010.]

Latviešu audzināšanas tradīcijas

Vairāki pētnieki uzskata, ka tauta ir jāiepazīstina ar senlatviešu tautas dārgākajām garamantām, kas bija katra cilvēka dzīvē no piedzimšanas līdz pēdējai dienai, jo latvietis cienīja, rūpējās un turēja savas tradīcijas augstā godā.^{77, 78, 79}

Ar audzināšanu nodarbojās vecāki, citi pieaugušie cilvēki un visa tauta, tomēr galvenā audzinātāja vienmēr ir bijusi māte. Folklorists Ģ. Austrums uzskata – ja māte nebūs pareizi audzinājusi, tad arī neviens vislabākais pedagogs īpaši neko nevarēs izdarīt.⁸⁰

Tātad, ja ģimenē notiek audzināšana, tad bērnam parādās šādas īpašības:

- bērna mīlestība pret vecākiem;
- pieklājība;
- paklausība audzinātājiem.

Ar mātes pamācību bērns arī izjuta, ka nedrīkst būt skops, viņš tika mācīts, ka jādzīvo mierā un satiecībā. Gudra audzināšana vairoja saprātu un gudrību.^{81, 82} Māte ir bijusi ģimenes sirds, bet tēvam bijusi galvenā loma, viņš bijis ģimenes valdnieks un galvenais saimnieks. Tēva gādībā atradās visa ģimene. No mātes bērni ņēma gudru padomu visai savai dzīvei, tika mācīti būt tikumīgiem un mācīti darbam. No tēva bērni mācījās visu, kas ir saistīts ar darbu. Bet galvenais audzināšanas pamats – mīlestība – bija saskatāma senlatviešu ikdienā un darbā.⁸³

Ģ. Austrums raksta, ka “tie bērni, kas bija mācīti un auga īstā senču garā pēc senču tradīcijām, bija pieklājīgi, rātni, satiecīgi un arī godīgi bērni, jo bija pieņēmuši vecāku gudro padomu un pareizi mācīti”⁸⁴, un turpina domu, ka pamācība piemīlīgā veidā vai ar kādu sakāmvārdu vai dziesmu ir ļoti teicams audzināšanas veids, jo šādā veidā bērns ir labvēlīgāk iespaidots nekā ar rupjiem vārdiem, bardzību. Senlatvieši savus bērnus audzinājuši, izmantojot teikas un citas garamantas. Bērniem mācības tika sniegtas vispusīgi un dažādi – klausoties stāstus, pasakas, minot mīklas.

Tautas tradīcijas, pēc kurām latvieši ir audzināti un auguši visu mūžu, tiek izpildītas kā svēts pienākums, un tās tiek turētas godam.⁸⁵

Cilvēkos tika ieaudzināta izpratne ne tikai par savstarpējām cilvēku attiecībām, bet arī par attieksmi pret dabu un dzīvniekiem. Zinātnieks O. Auns raksta, ka “latviešu kultūra folkloras periodā bija zemkopju kultūra, kur visa dzīve noritēja

⁷⁷ D. Karaša, *Latviešu sadzīves tradīcijas un godi*, Rīga, Jumava, 2010, 159. lpp.

⁷⁸ J. Rudzītis, *Latviešu tautas pedagoģija*, Rīga, RaKa, 2006, 158. lpp.

⁷⁹ Ģ. Austrums, *Tautas senās godu un audzināšanas tradīcijas*, Rīga, Zinātne, 1993, 160. lpp.

⁸⁰ Ibid.

⁸¹ J. Rudzītis, *Latviešu tautas pedagoģija*, Rīga, RaKa, 2006, 158. lpp.

⁸² Ģ. Austrums, *Tautas senās godu un audzināšanas tradīcijas*, Rīga, Zinātne, 1993, 160. lpp.

⁸³ Ibid.

⁸⁴ Ibid., 29. lpp.

⁸⁵ Ģ. Austrums, *Tautas senās godu un audzināšanas tradīcijas*, Rīga, Zinātne, 1993, 160. lpp.

dabas vidū un saistībā ar to”⁸⁶. Latvietis kļūst par dabas daļiņu, iekļaujas dabas procesos un dzīvo saskaņā ar apkārtnē pasaules norisēm.^{87, 88}

Pats galvenais, uz ko norāda J. A. Jansons, – “latvietim darbs ir dzīve”⁸⁹. Viņi nepieciešama bezdarbību.⁹⁰

Sentēvu tradīcijas bija vislabākie audzināšanas līdzekļi, latvietis vienmēr smēlās padomu folklorā, jo “senos laikos nebija ne skolu, ne attiecīgu skolotāju, kā arī nepieciešamo mācības grāmatu mūsu laika nozīmē”⁹¹.

Turpinot domu par sentēvu tradīciju izziņāšanu un ievērošanu, Ģirts Austrums norāda, ka “gudri audzināt varēja tie, kas pazina sentēvu tradīcijas un arī pēc tām dzīvoja, jo tās bija gadsimteņiem pārbaudītas un atrastas derīgas”⁹², jo mūsu senči un arī mūsdienu cilvēki dzīvo ne tikai savam mūžam, bet arī jaunākajām paaudzēm.

Tautas pedagoģijas pētnieks J. Rudzītis uzskata, ka “folklorā var atrast pamatus un avotus latviešu identitātei, bet latviešu tikumi ir mācību un audzināšanas balsts”⁹³. Kopjot un mācoties tikumus, bērnam veidojas vērtības, uzskati par pasauli, viņš saņem jaunās zināšanas, iegūst prasmes un mācās veidot attieksmes pret dzīvi, savu tautu un kultūru.

Jāpiekrīt atziņai – lai radītu cieņu pret mūsu tautu un kultūru, saudzētu mūsu tradīcijas un bērni būtu pareizi audzinātas un vispusīgi attīstītas personības, ir jāievēro šādi audzināšanas un mācību pamati, kurus ir minējis folklorists Ģ. Austrums:

- turēt cieņā un godā savus vecākus;
- uzturēt labas attiecības starp brāļiem un māsām;
- ievērot pieklājību pret citiem cilvēkiem;
- nodoties visādam labam darbam;
- turēt augstā godā senču tikumus.⁹⁴

⁸⁶ O. Auns, *Latviešu tautas dzīvesziņa. Gadskārta*, Rīga, Zvaigzne, 1993, 4. lpp.

⁸⁷ J. Rudzītis, *Latviešu tautas pedagoģija*, Rīga, RaKa, 2006.

⁸⁸ Ģ. Austrums, *Tautas senās godu un audzināšanas tradīcijas*, Rīga, Zinātne, 1993, 160. lpp.

⁸⁹ J. A. Jansons, ‘Barons dzīves un darba paidagoģiskās vērtības’, *Audzinātājs*, Rīga, 1935, 506. lpp.

⁹⁰ O. Auns, *Latviešu tautas dzīvesziņa. Gadskārta*, 399. lpp.

⁹¹ Ģ. Austrums, *Tautas senās godu un audzināšanas tradīcijas*, Rīga, Zinātne, 1993, 26. lpp.

⁹² *Ibid.*, 34. lpp.

⁹³ J. Rudzītis, *Latviešu tautas pedagoģija*, Rīga, RaKa, 2006, 59. lpp.

⁹⁴ Ģ. Austrums, *Tautas senās godu un audzināšanas tradīcijas*, Rīga, Zinātne, 1993, 160. lpp..

Japāņu audzināšanas tradīcijas

Tautas pedagogija ir ikvienas tautas kultūras pamats. Japāna, protams, nav izņēmums, jo arī Japānā audzināšanai ir ļoti svarīga nozīme. Tur, tāpat kā Latvijā un arī citās valstīs, audzināšana sākas ģimenē.^{95, 96}

Japānā disciplīna ir ļoti svarīga un neatņemama audzināšanas daļa. Bērna audzināšanā disciplīna nozīmē veidot bērna prātu un raksturu tā, lai viņš varētu kļūt par savaldīgu un lietišķu sabiedrības locekli. Vecāki liek ievērot disciplīnas režīmu, lai iemācītu bērniem noteiktas uzvedību normas vai attieksmes un lai sagatavotu viņus vēlāk kļūt par pieaugušajiem.⁹⁷

Japānā, atšķirībā no vairākām citām valstīm, skolēniem ir labāka uzvedība un mazāk disciplīnas problēmu. Tas ir saistīts ar to, ka jau vairākus gadsimtus Japānas sabiedrības raksturīgās īpatnības ir disciplīna un pašmotivācija. Kaut gan dažreiz šķiet, ka japāņu bērni ir izlutināti, jo bērnībā vecāki atļauj viņiem darīt gandrīz visu (kas neapdraud viņu dzīvību), tomēr, sākoties skolai, viss mainās. Tieši skolas laikā bērnos veido pamatus: augstu personisku atbildību par savu nākotni, cieņu pret pieaugušajiem, dzelzs disciplīnu. Mēdz teikt, ka Japānā cilvēku audzina nevis vecāki, bet sabiedrība.^{98, 99}

Japāna ir ļoti atšķirīga un joprojām diezgan noslēgta valsts, tāpēc par vairākām lietām daudziem cilvēkiem nav nekādu priekšstatu.

Japānā audzināšana ir lielākoties mātes darbs. Visbiežāk japāņu ģimenēs tēvs ir tas cilvēks, kurš apgādā ģimeni, tāpēc viņš pavada diezgan maz laika ar saviem bērniem, kaut gan tēvs parasti ir autoritāte bērniem un nereti ir gadījumi, kad mātes iebiedē ar to, ka izstāstīs tēvam, ko sliktu bērns ir izdarījis.^{100, 101, 102}

⁹⁵ N. Uchida, *Child Discipline in Japan: an Important Part of Parenting Where Parents Pass on Their Values to Their Children*, 2012. Pieejams: http://www.childresearch.net/papers/parenting/2012_03.html (atsauce 20.03.2016.).

⁹⁶ D. Pachucki, *Traditional Japanese Child Rearing Techniques*, 2013. Pieejams: <http://www.livestrong.com/article/559798-traditional-japanese-child-rearing-techniques/> (atsauce 20.03.2016.).

⁹⁷ M. Maldonado-Durán, M. R. Moro, G. Barclay McLaughlin, *Discipline in early childhood*. Pieejams: http://www.kaimh.org/Websites/kaimh/images/Documents/Discipline_in_Early_Childhood.pdf, 2. lpp. (atsauce 25.03.2016.).

⁹⁸ U. P. Gielen, T. Naito, *The Changing Japanese Family: A Psychological Portrait*. Pieejams: <http://uwegielen.com/The%20Changing%20Japanese%20Family%20A%20Psychological%20Portrait.pdf>, 6. lpp. (atsauce 25.03.2016.).

⁹⁹ J. Hays, *Japanese children: customs, discipline, day care, babysitters, video games*, 2009. Pieejams: <http://factsanddetails.com/japan/cat18/sub118/item623.html> (atsauce 29.03.2016.).

¹⁰⁰ U. P. Gielen, T. Naito, *The Changing Japanese Family: A Psychological Portrait*, 2005, p. 21.

¹⁰¹ Как малышей воспитывают в Японии. Pieejams: http://www.psychologos.ru/articles/view/kak_malyshey_vospityvayut_v_yaponii/-1 (atsauce 27.03.2016.).

¹⁰² *Japanese Parenting Styles*. Pieejams: http://www.ehow.com/facts_4796724_japanese-parenting-styles.html (atsauce 25.03.2016.).

Japāņu ģimenēs vecāki, biežāk mātes, mēģina nodibināt ar bērnu ļoti tuvas, intīmas attiecības. Ļoti svarīga ir sadarbība, kur abiem – gan pieaugušajam, gan bērnam – ir “vienots prāts”. Šajā sakarā var pieminēt tādu parādību kā *amae*¹⁰³, kas apzīmē tuvas attiecības ar māti un bērnu, kā arī atkarību no mātes. Māte mēģina saprast, ko viņas meita vai dēls grib, bērns savukārt ir atkarīgs no mātes jūtām. Viņš negrib, lai māte viņa dēļ justos slikti.^{104, 105, 106, 107, 108} Māte ir tas cilvēks, kurš nodrošina bērna vajadzības, sākot no agras bērnības¹⁰⁹, un viņa mēģina ilgstoši saglabāt tuvas un pozitīvas attiecības.¹¹⁰ Tādēļ Japānā reti var redzēt bērnu, kas raud, jo māte cenšas izdarīt visu, lai bērnam nebūtu iemesla raudāšanai.¹¹¹

Līdz 5 gadu vecumam japāņu bērns ir karalis. Bērns izmanto visu mātes uzmanību. Viņu nesoda, uz viņu nepaceļ balsi, nekliedz, viņam neskaita pātarus un atļauj visu.¹¹²

No 5 līdz 15 gadiem bērns kļūst par “vergu”. 5–6 gadu vecumā bērns iekļūst striktu noteikumu un ierobežojumu sistēmā, kas skaidri parāda, kā drīkst un nedrīkst rīkoties un kādi noteikumi un ierobežojumi obligāti ir jāievēro. Neievērot šos likumus nevar, jo tā dara visi, rīkoties citādi nozīmē atšķirties no pārējiem un būt ārpus grupas, tas ir visbriesmīgākais, kas var notikt ar japāni. Japāņi baidās būt citādi, baidās, ka viņus nepieņems, ja viņi darīs kaut ko nepareizi. Visam ir sava vieta, un katram cilvēkam ir sava vieta konkrētajā cilvēku grupā. Šādus principus bērni iegaumē jau agrā bērnībā.¹¹³

¹⁰³ “甘える (あまえる) – amaeru” (d.v.) – būt izlutinātam, būt atkarīgam, izmantot cita cilvēka laipnību.

¹⁰⁴ M. Maldonado-Durán, M.R. Moro, G. Barclay McLaughlin, *Discipline in early childhood*. Pieejams: http://www.kaimh.org/Websites/kaimh/images/Documents/Discipline_in_Early_Childhood.pdf (atsauce 25.03.2016.).

¹⁰⁵ F. Rothbaum, M. Pott, H. Azuma et al., ‘The Development of Close Relationships in Japan and the United States: Paths of Symbiotic Harmony and Generative Tension’, *Child Development*, vol. 71, No. 5, September/October 2000, pp. 1121–1142. Pieejams: <http://scholar.harvard.edu/files/jweisz/files/2000b.pdf> (atsauce 29.04.2016.).

¹⁰⁶ U. P. Gielen, T. Naito, *The Changing Japanese Family: A Psychological Portrait*. Pieejams: <http://uwegielen.com/The%20Changing%20Japanese%20Family%20A%20Psychological%20Portrait.pdf>, 6. lpp. (atsauce 25.03.2016.).

¹⁰⁷ D. Pachucki, *Traditional Japanese Child Rearing Techniques*, 2013. Pieejams: <http://www.livestrong.com/article/559798-traditional-japanese-child-rearing-techniques/> (atsauce 20.03.2016.).

¹⁰⁸ C. Lombardo, *Japanese child rearing practices*, 2014. Pieejams: <http://plantingseedsbook.org/japanese-child-rearing-practices/> (atsauce 29.03.2016.).

¹⁰⁹ F. Rothbaum, M. Pott, H. Azuma et al., *The Development of Close Relationships in Japan and the United States: Paths of Symbiotic Harmony and Generative Tension*, pp. 1121–1142.

¹¹⁰ M. Maldonado-Durán, M. R. Moro, G. Barclay McLaughlin, *Discipline in early childhood*, Pieejams: http://www.kaimh.org/Websites/kaimh/images/Documents/Discipline_in_Early_Childhood.pdf (atsauce 25.03.2016.).

¹¹¹ *Как малышей воспитывают в Японии.*

¹¹² Ibid.

¹¹³ *Как малышей воспитывают в Японии.* Pieejams: http://www.psychologos.ru/articles/view/kak_malyshey_vospityvayut_v_yaponii/-1 (atsauce 27.03.2016.).

No 15 gadiem pret bērnu izturas kā pret līdzvērtīgu. Japāņi uzskata, ka 15 gadu vecs pusaudzis ir jau pieaudzis cilvēks, kam ir skaidrs priekšstats par saviem pienākumiem un kas prot nevainojami pakļauties likumiem un normām. Vecāki cenšas ar bērnu runāt kā ar pieaugušo.¹¹⁴

Japānā mātes lielākoties izmanto tādus paņēmienus kā pārliecināšana, ieteikumu, padomu došana, pamudinājumi, dažreiz arī kaunināšana, vainas izjūta un ķircināšana. Viņas izvairās no tiešas konfrontācijas, no cīņas ar bērniem. Bērns nedzird pavēles. Ja no viņa sagaida kaut kādu darbību, tad visdrīzāk māte pajautās par uzdevumu, kas jāveic, nevis dos precīzu komandu šai darbībai. Piemēram, “Kā mums ir ar rotaļlietām?”, nevis “Pacel savas rotaļlietas!”^{115, 116, 117}

Bērns arī nedzird aizliegumus, bet gan brīdinājumus – “Bīstami!”, “Netīrs!”, “Slikti!”. Ja tomēr bērns sasitas vai apdedzinās, māte jūtas vainīga un lūdz piedošanu bērnam, ka nespēja viņu aizsargāt.¹¹⁸

Mātes ir tendētas nodoties saviem bērniem un darīt visu, lai būtu harmonija un labas attiecības starp viņiem. Tas arī mazina gadījumus, kad bērni ir “grūti”, izaicinoši vai agresīvi. Ja viņas ir neapmierinātas ar sava bērna uzvedību, tad savu neapmierinātību pauž, izrādot lielu sarūgtinājumu par nepareizu bērna rīcību. Bērni arī ir ieinteresēti šādas harmonijas saglabāšanā ar mammu, tāpēc ka negrib apbēdināt viņu.^{119, 120} Japāņu mātes nerāda savu varu, tomēr viņas un arī visi pieaugušie ir autoritātes bērniem. Cieņa pret pieaugušajiem ir ļoti svarīga japāņu sabiedrībā.

Balstoties uz iepriekš izklāstīto informāciju par japāņu audzināšanu, var izšķirt šādus mācību un audzināšanas principus:

- pašmotivācija un pašdisciplīna;
- noteikumu ievērošana;
- pienākumu izpildīšana;
- pieklājība;
- cieņa pret pieaugušajiem, vecākiem cilvēkiem.

Šie principi bērniem tiek mācīti jau agrā bērnībā, izmantojot japāņu folkloru, proti, sakāmvārdus. Bērni diezgan ātri apgūst šos sakāmvārdus ar populāras japāņu spēles karuta palīdzību (かるた, no portugāļu valodas *carta* – ‘karte’) – tā ir japāņu

¹¹⁴ Как малышей воспитывают в Японии. Pieejams: http://www.psychologos.ru/articles/view/kak_malyshey_vospityvayut_v_yaponii/-1 (atsauce 27.03.2016).

¹¹⁵ M. Maldonado-Durán, M. R. Moro, G. Barclay McLaughlin, *Discipline in early childhood*. Pieejams: http://www.kaimh.org/Websites/kaimh/images/Documents/Discipline_in_Early_Childhood.pdf, 5. lpp. (atsauce 25.03.2016.).

¹¹⁶ C. Matze, *How They Do It: An Overview of Child Rearing around the World*, 2012. Pieejams: www.babble.com/baby/child-rearing-around-world/ (atsauce 01.04.2016.).

¹¹⁷ D. C. Stearns, *Guilt and Shame*. Pieejams: <http://www.faqs.org/childhood/Gr-Im/Guilt-and-Shame.html> (atsauce 20.03.2016.).

¹¹⁸ Как малышей воспитывают в Японии.

¹¹⁹ M. Maldonado-Durán, M. R. Moro, G. Barclay McLaughlin, *Discipline in early childhood*, p. 5.

¹²⁰ Как малышей воспитывают в Японии.

karšu spēle. Šīs spēles galvenā ideja ir ātri atrast vajadzīgo kartīti, kas ir uz galda, pirms to atrod pretinieks. Ir divi karšu veidi, ko izmanto spēles laikā: jomifuda (読札 ・ よみふだ) jeb “lasīšanas kartes” un torifuda (取り札 - とりふだ) jeb “kartes, ko ņem”. Spēles vadītājs lasa tekstu no jomifuda kartes, un spēlētājiem ir jāatrod un jāizvēlas attiecīgā torifuda karte, pirms to izdara citi.¹²¹

Populārākie karuta spēles veidi ir uta-garuta (歌がるた ・ うたがるた) jeb “dziedāšanas kartes” un iroha-garuta (いろはがるた) jeb “alfabētu kartes”. Tieši iroha-garuta kartes izmanto karuta spēlei.

Karuta sāk spēlēt jau agrā bērnībā, tāpēc ka tādā veidā tiek ievērots audzināšana svarīgs moments – mācībām ir jānotiek ar interesi. Tikai tad jaunās zināšanas paliek bērnam galvā un bērns spēles laikā apgūst ne tikai burtus, bet arī dažādas tautas gudrības, kas vēlāk dzīvē viņam palīdz. Karutās ir skarti tādi audzināšanas aspekti kā, piemēram, darbaudzināšana un tikumiskā audzināšana.¹²²

Nobeigums

Tautā vai ģimenē nostabilizētie uzskati, darbības, svētki, paražas, rituāli, nodarbošanās veidi ir kļuvuši tradicionāli, un tajos tiek koptas katras tautas kultūras vērtības. Nododot šīs vērtības tālāk, notiek cilvēku mācīšana un audzināšana. Šādi tradīcijas kļūst par audzināšanas tradīcijām.

Šī katras tautas pedagoģiskā kultūra, audzināšanas tradīcijas, kuras tika izstrādātas cilvēces tūkstošgadu pieredzē, pastāv tautā līdz mūsdienām, un par tām noteikti ir jārūpējas, lai jaunā paaudze vairāk izprastu savas tautas vēsturi un kultūru un varētu savas zināšanas vēlāk nodot bērniem, lai cilvēki izturētos ar cieņu un godu pret savām tradīcijām un tautu kopumā.

Tautas tradīcijas un paražas, kas tiek nodotas no paaudzes paaudzē, veido dažādus audzināšanas līdzekļus un formas. Tās ieaudzina bērņā mīlestību pret skaidro, attīsta estētiskus uzskatus un gaumi, vērīgumu, rosina patstāvīgi izdarīt secinājumus, attīsta fizisko veiklību, māca darbam un savstarpējām attiecībām.

Japāņi un latvieši ir ļoti rūpīgi pret savas tautas tradīcijām, protams, arī pret audzināšanas tradīcijām. Ar mutvārdu daiļradi, ar spēlēm, ar paraugu viņi cenšas jau agrā bērnībā audzināt un izglītēt savus bērnus un nodot tālāk zināšanas un prasmes. Atšķirīgo tautu – japāņu un latviešu – tautas pedagoģija un audzināšanas tradīcijas ir ļoti līdzīgas. Abu tautu audzināšanas tradīcijas veicina personības attīstību, tajās iekļauti garīgās, darba, fiziskās audzināšanas elementi, un tās galvenokārt ir orientētas uz tikumisko audzināšanu.

Abu tautu kultūrās vecākā paaudze cenšas izkopt un nodot labākās tautas audzināšanas tradīcijas: mīlestību un saudzīgu attieksmi pret dabu, čaklumu, tieksmi uz darbu, fizisko audzināšanu, augstu morālo īpašību izkopšanu, cieņu pret vecākiem, savstarpēju atbalstu un palīdzību, viesmīlību u. tml.

¹²¹ 時田 昌瑞, ことわざで遊ぶいろはかるた, 東京都, 世界文化社, 2007 [M. Tokita, *Spēlējām Iroha-karuta ar sakāmvardiem*, Tokija, Sekaibunka-sha, 2007].

¹²² Ibid.

Pētījums par latviešu un japāņu audzināšanas tradīcijām tiek turpināts, lai dziļāk izprastu šo fenomenu, jo dažādu valstu pedagoģiskās pieredzes salīdzinājums ir interesants un noderīgs multikulturālas sabiedrības attīstības kontekstā.

Summary

Upbringing and education is an inalienable part of each family, school, and society as a whole. The study of a nation's pedagogy and traditions in education is particularly important, because there lies the wisdom of such nation; accumulated for centuries and characterizing the foundations of people's lives, which remain presently relevant. It is considered to be very important that the latest generation is aware of the culture of the country, traditions and customs, because the knowledge, opinion, and values that people pass on to following generations directly affect the development of each person's identity. By analyzing upbringing and educational traditions in Latvian and Japanese cultures, people will gain a better understanding of peculiar aspects of Latvian upbringing and education, learn more about culture of Japan and draw comparisons of common and different Latvian and Japanese upbringing and educational traditions in order to explore the basis of personality formation.

Keywords: *education, Japanese and Latvian folk pedagogy, oral folk arts, traditions.*

Informācija par autori

Darja Grehova, *Mg. paed.*, “Japāņu valodas un kultūras studijas GENGO” direktore, veic pētījumus dažādu valsts kultūru kontekstā, īpašu vietu veltot japāņu un latviešu kultūrai, meklē pedagoģiskās vērtības un idejas folklorā un tautas pedagoģijā. E-pasts: da6ko@inbox.lv.